

27 *Immigració i educació*

Participació del Consell Escolar de Catalunya en les
“XIV Jornades de Consells Escolars de
Comunitats Autònomes i de l’Estat”

Salamanca, maig del 2003

Edició: Consell Escolar de Catalunya

*Tiratge: 600 exemplars
Juliol del 2003*

ÍNDEX

Presentació.....	5
<i>Immigració i Educació. Aportació del Consell Escolar de Catalunya a les “XIV Jornades de Consells Escolars de Comunitats Autònomes i de l’Estat”</i>	7
<i>Immigració i educació. La intervenció de la comunitat educativa. Conclusions de les “XIV Jornades de Consells Escolars de Comunitats Autònomes i de l’Estat”. Sugeriments i propostes de millora</i>	19

Presentació

Aquest curs 2002-2003, en les XIV Jornades dels Consells Escolars de les Comunitats Autònomes i de l'Estat s'ha volgut reflexionar un cop més sobre la relació entre *Immigració i educació. La intervenció de la comunitat educativa*.

El Consell Escolar de Catalunya, que ja en anteriors ocasions havia treballat el tema de la diversitat, la interculturalitat i la immigració, va constituir una comissió per poder aportar dades actualitzades i una reflexió a partir de la situació actual.

Som conscients que aquest és un dels reptes més importants que avui té plantejats la nostra societat, i també l'escola, per tal de fer realitat una veritable cohesió social i per fer prevaler els principis de justícia, solidaritat, respecte a la diversitat i integració a la nostra comunitat, comptant alhora amb la cultura enriquidora que ens aporten els nousvinguts. Cal, doncs, conèixer, estimar i valorar positivament aquesta nova situació com un actiu de progrés social i de desenvolupament humà.

Per això és bo recollir els suggeriments i les experiències de les diferents realitats de les Comunitats Autònomes i poder compartir-les, tenint present també les diferències entre els mateixos immigrants, que són moltes, a nivell quantitatiu i qualitatiu, quant a la voluntat d'integració escolar i a situacions provisionals i temporals diverses, entre altres.

Actualment hi ha el perill d'acabar desvirtuant, mitjançant les paraules, els termes i la realitat. Se'n parla molt, i se n'escriu més. Existeix una bibliografia nombrosa i diversa: llibres, documents, resolucions, experiències i reculls de bones pràctiques, etc., però no sé si la reflexió intel·lectual va acompanyada d'un canvi de mentalitat profund que ens porti a uns compromisos seriosos vers aquesta temàtica.

En aquest dossier informatiu hem optat per presentar-vos dos documents. El primer, titulat *Immigració i Educació*, és l'aportació del Consell Escolar de Catalunya a les Jornades. Aquest document, que va ser aprovat pel Ple, és el resultat del treball de la subcomissió creada amb aquesta finalitat.

El segon, *Immigració i educació. La intervenció de la comunitat educativa*, recull les conclusions de les XIV Jornades celebrades a Salamanca, al mes de maig. En aquest informe hi van participar els membres dels diferents Consells Escolars de les Comunitats Autònomes i de l'Estat.

És interessant fixar-se en les conclusions i les propostes de millora, perquè agrupen la varietat i la diversitat d'actuacions que s'estan realitzant a tot l'Estat, d'acord amb les situacions respectives en què cada Comunitat Autònoma es troba.

Esperem i desitgem que sigui un recurs més que ens ajudi, totes i tots plegats, a implicar-nos activament en l'acollida dels nouvinguts i a donar respostes positives al tema de la immigració.

Sara M. Blasi i Gutiérrez
Presidenta del Consell Escolar de Catalunya

Immigració i Educació

Aportació del Consell Escolar de Catalunya a les
“XIV Jornades de Consells Escolars de
Comunitats Autònomes i de l’Estat”

Immigració i Educació

1. Principis que han d'orientar el disseny de les estratègies d'intervenció educativa

1.1. Reconeixement del fet multiètnic i multicultural de la nostra societat.

Com a resultat dels fluxos migratoris dels últims anys, la composició de la nostra població s'acosta cada cop més als models d'altres països de l'entorn. Estem, sens dubte, davant d'una creixent realitat multiètnica i multicultural que cal assumir amb totes les seves conseqüències.

Construir un marc de convivència dins d'aquesta realitat implica l'acceptació per tothom dels principis següents:

- La llibertat i la igualtat de tots els éssers humans constitueix un principi bàsic de la nostra civilització i educar en aquest convenciment és una obligació moral i legal ineludible.
- L'acceptació de la diversitat s'ha de fonamentar en el reconeixement previ de la igualtat esmentada. La diversitat no fa sinó enriquir el principi moral de la igualtat.
- No hem de confondre, per tant, el terme diversitat amb el de desigualtat. L'acceptació de la diversitat ètnica o cultural no comporta necessàriament una invitació a l'acceptació de la desigualtat social com una conseqüència "natural" d'aquesta diversitat, sinó com a resultat dels desequilibris de tota mena existents a nivell global en la nostra societat.

1.2. Necessitat d'un compromís global de la societat per atendre les dificultats derivades dels processos de construcció de nous marcs de convivència.

- Atendre amb dignitat les necessitats sorgides d'aquestes noves realitats no es pot fer si no és implicant-hi tots els àmbits de la societat. L'escola i l'educació, per si soles, no poden resoldre la complexa problemàtica associada al fenomen de la immigració i de la creació cultural. És per això que l'acció s'ha de fonamentar en la complicitat i la coordinació de tots els agents socials significatius.
- S'han de dissenyar polítiques actives i globals d'equilibri poblacional per tal d'evitar concentracions desproporcionades de col·lectius marginalitzats. Cal actuar amb decisió des de tots els agents d'intervenció social, per tal de corregir els problemes sorgits fins ara, justament per manca d'aplicació d'aquestes actuacions.
- Cal tenir present en totes les intervencions que s'ha d'aconseguir una actuació eficaç i eficient mitjançant una coordinació ordenada dels diferents serveis d'intervenció, com ara els d'ocupació, salut, ensenyament, habitatge, serveis socials, etc., i una utilització raonada i raonable dels recursos disponibles.

1.3. L'educació intercultural com a model de referència.

- Un procés integrador basat en els principis de l'educació intercultural parteix d'un fet fonamental: l'existència d'un model cultural bàsic. En aquest cas, el propi de la societat d'acollida, que ha de ser conegut i reconegut.
- La identitat cultural d'un poble és un concepte dinàmic que implica processos continus de canvi.
- El model cultural bàsic de referència fa de pal de paller de les noves aportacions i s'ha de mostrar dinàmic en el procés de creació d'espais culturals més amplis; permet, a més, el reconeixement de la identitat pròpia, facilita la identificació i la valoració de les noves aportacions i genera actituds positives de caire afectiu, tot afavorint un sa sentiment de multipertinença.
- L'educació intercultural que proposem com a model de referència té com a objectiu aconseguir una societat integrada, sense exclusions ni conflictes greus, capaç de respectar la diversitat cultural interna. Es tracta, tot aplicant-hi principis educatius, de crear un nou espai de convivència, regit per unes normes nascudes de la negociació i de la creativitat conjunta.
- L'educació intercultural constitueix, per tant, una proposta d'intervenció basada en els processos d'ensenyament i aprenentatge que condueixen a aquest model de convivència.

- Finalment, cal afegir que l'educació intercultural exigeix una actitud bel·ligerant, activa i de compromís per part de tots, que es podria resumir en les condicions següents:
  - Esforçar-nos per canviar les actituds generadores de processos d'exclusió social, per actituds de compromís i implicació personal en una lluita pel reconeixement quotidià de fet i de dret de tots els humans.
  - Prendre consciència i reconèixer l'existència d'actituds excloents i discriminatòries envers els membres de determinats col·lectius.
  - Adonar-se que aquestes actituds incideixen sobre el manteniment i la reproducció d'estructures socials injustes.
  - Identificar els mecanismes i els processos mitjançant els quals es pretén explicar i justificar aquestes actituds i desigualtats socials.

1.4. L'escola com a espai privilegiat per a l'educació intercultural.

- L'escola constitueix, inqüestionablement, l'àmbit d'actuació fonamental de l'educació intercultural. Cal, però, dotar-la amb la capacitat real per a dur a terme aquesta proposta tan complexa
- L'autonomia és un element indispensable per orientar l'activitat dels centres, permet una relació més flexible amb l'entorn i facilita la generació de respostes educatives més adaptades a les seves necessitats específiques. Constitueix una de les condicions bàsiques per aconseguir una gestió eficient de la qualitat educativa.
- En el marc d'aquesta cultura autonòmica de centre, cal incentivar la creació i el desenvolupament de projectes específics per atendre les necessitats d'aquest alumnat.
- Cal que l'Administració s'impliqui des del principi en tot el procés de disseny, execució i valoració dels projectes mencionats. La seva complexitat exigeix un suport decidit per part del Departament d'Ensenyament i els seus professionals.
- Cal que l'Administració es comprometi a dur a terme polítiques d'equilibri entre els centres quant a la composició del seu alumnat, tot acceptant que s'hi reflecteixi la situació social de l'entorn on es troba.

- La formació en educació intercultural del professorat hauria de constituir un dels eixos bàsics de les ofertes de formació permanent i un element curricular troncal dels plans d'estudis de les facultats, les escoles i els instituts encarregats de la formació del professorat.

1.5. Discriminació positiva dels centres situats en entorns amb risc d'exclusió social.

- En els centres docents, l'alumnat dels quals té risc d'exclusió social per raó de la seva situació i la seva realitat interna, les Administracions haurien d'intensificar positivament i d'una manera preceptiva les mesures previstes amb caràcter general per a la resta del sistema.
- La presència de serveis socials del territori, amb caràcter específic en aquests centres i de caràcter compartit en agrupacions de centres, constituïria una mesura absolutament indispensable, al marge de la seva aportació formativa, que pot ajudar a detectar necessitats específiques i personals d'alumnes concrets.
- Conseqüentment, també s'haurien d'arbitrar mesures de caràcter assistencial per a aquestes famílies i alumnes. S'ha d'intensificar, doncs, la coordinació entre els diversos departaments de l'Administració a fi d'actuar amb eficiència i eficàcia en aquests nous entorns sorgits de la nova realitat.

2. Propostes d'actuació

2.1. Potenciació i creació de punts d'informació coordinats i fàcilment accessibles, amb l'objectiu de fer conèixer les característiques i el funcionament del nostre sistema educatiu, els drets i els deures en la nostra societat i els trets bàsics de la nostra cultura.

L'objecte i les implicacions d'aquesta proposta serien:

- Crear una xarxa eficient i ben coordinada de punts informatius fàcilment accessibles per a les famílies immigrades i fer-los arribar, d'una manera entenedora, els elements abans esmentats.
- Garantir la qualitat de la informació, la comunicació i l'explicació dels temes anteriors.
- Incloure els centres educatius en aquesta xarxa pel que fa a la informació bàsica.
- Dotar els punts d'informació amb els recursos materials necessaris perquè duguin a terme la seva tasca.

2.2. Impuls i potenciació de plans d'acollida, atenció i seguiment en els centres, amb una atenció especial a l'alumnat immigrant que s'hi incorpora, tant a l'inici com al llarg del curs.

L'objecte i les implicacions d'aquesta mesura serien:

- Potenciar, en els plans generals d'acollida que duen a terme els centres, mesures específiques per atendre els alumnes immigrants que s'hi incorporen, particularment aquells que ho fan al llarg del curs, perquè se situïn més ràpidament en el marc escolar.
- Enriquir els plans d'acció tutorial per generar respostes a les necessitats del nou alumnat.
- Informar i orientar les famílies del funcionament de l'escola, del procés educatiu i d'altres elements d'interès.
- Potenciar mesures organitzatives que comportin una integració de l'alumnat immigrant.
- Introduir mesures de millora del procés integrador d'aquest alumnat.
- En el cas dels alumnes que s'incorporen de grans i amb dèficits greus d'escolarització, cal entendre que l'objectiu ja no és tant la seva integració escolar sinó la social, per la qual cosa s'hauran d'activar programes específics orientats cap a aquest objectiu, en els quals es prioritzi l'aprenentatge específic de la llengua i les matèries instrumentals.
- Implicar i coordinar tots els serveis de la zona (d'àmbit municipal, autonòmic o d'iniciativa social) que puguin contribuir a la integració de l'alumnat immigrant.

2.3. Disseny, elaboració i difusió de materials curriculars específics per a l'alumnat immigrant que ajudin a detectar necessitats, l'atenció intensiva inicial, el seguiment i l'adaptació curricular.

L'objecte i les implicacions serien:

- Facilitar als centres eines per a l'avaluació inicial i formativa de l'alumnat immigrant de nova incorporació.
- Dissenyar i crear materials específics per a una atenció inicial intensiva de l'alumnat immigrant.
- Adaptar materials curriculars existents per tal de facilitar la tasca docent i d'aprenentatge de l'alumnat immigrant.

2.4. Disseny, elaboració i adaptació de materials curriculars per a tot l'alumnat.

L'objecte i les implicacions serien:

- Creació de materials específics sobre com treballar l'educació intercultural als centres docents, especialment en la tutoria i en les diverses àrees de coneixement.
- Elaboració i edició d'orientacions i recomanacions per als editors de llibres de text sobre el llenguatge i els continguts que utilitzen a fi de facilitar materials no estereotipats, no racistes o discriminatoris.

2.5. Especialització d'alguns centres de recursos en educació intercultural. Creació i difusió de materials curriculars específics per a centres amb alumnes immigrants.

L'objecte i les implicacions serien:

- Constituir-se en àmbits de reflexió sobre les trajectòries, les problemàtiques i les oportunitats educatives en el context multicultural.
- Generar i oferir eines i recursos que es poden aplicar a classe amb els alumnes per afavorir les habilitats socials en el camp de les relacions entre cultures.
- Efectuar activitats de *benchmarking*: cerca, coordinació i difusió de pràctiques de referència de qualitat dissenyades en diferents centres educatius.
- Crear i difondre materials curriculars adaptats a les necessitats dels alumnes immigrants.

2.6. Creació d'un espai web educatiu específic per a l'educació intercultural.

L'objecte i les implicacions serien:

- Creació d'un espai de comunicació de caràcter interactiu orientat a l'educació intercultural i, particularment, a donar suport a l'activitat del professorat.
- Disseny, adaptació i difusió de materials educatius d'autoaprenentatge d'ús individual i d'aula.
- Tutorització per a professorat, famílies i alumnat en temes i materials interculturals.
- Espai obert de consulta i suport per a professorat, famílies i alumnat en temes d'interès o preocupació general.
- Espai d'informació continuada.
- Foment de fòrums per intercanviar experiències, animació de "xats" entre l'alumnat, etc.

2.7. Reforçament de l'aprenentatge de les dues llengües oficials per garantir l'adequada integració escolar i social de l'alumnat immigrant.

L'objecte i les implicacions serien:

- Increment de les hores de suport lingüístic en el moment del curs que calgui i en la mesura necessària per incrementar la qualitat dels aprenentatges lingüístics de l'alumnat immigrant.
- Reforç suplementari en activitats que impliquin l'ús de la llengua catalana, per tal de compensar la situació de desavantatge clar en l'ús social del català d'aquests col·lectius.
- Reforç intensiu i en espais complementaris per a l'alumnat d'incorporació tardana, per garantir un aprenentatge de les llengües i de les matèries instrumentals bàsiques i per afavorir-ne la inserció a l'aula ordinària. Cal afegir que aquestes mesures en cap cas han de ser a temps complet, perquè es trencaria la socialització bàsica dins del grup. No han de tenir un caràcter segregador.

2.8. Promoció de plans de desenvolupament específics als centres docents sostinguts amb fons públics amb un percentatge alt d'alumnat immigrant. Intensificació de les actuacions dels Serveis Educatius i de la Inspecció d'Ensenyament, com també d'altres professionals.

L'objecte i les implicacions serien:

- Disseny per part del centre d'un pla específic de desenvolupament amb concreció d'objectius a assolir.
- Realització per part de l'Administració educativa d'un catàleg orientatiu de mesures de discriminació positiva adreçades a aquests centres, com ara:
  - Modernització i actualització de les instal·lacions i espais.
  - Ajuts per a la dotació d'equipaments.
  - Ampliació de la dotació de recursos de funcionament.
  - Recursos per a l'adquisició de llibres de text i altre material curricular.
  - Dotació especial de mitjans informàtics i audiovisuals.
  - Atenció específica a la provisió de vacants de professorat.
  - Altres...
- Acord amb l'Administració educativa respecte a l'assignació dels recursos humans i materials extraordinaris necessaris per poder realitzar el compromís adquirit.
- Presència d'altre personal educatiu complementari amb formació específica sobre aquest àmbit per donar suport a les activitats del pla de desenvolupament.
- Intensificació de l'actuació dels professionals dels diferents Serveis Educatius i de la Inspecció d'Ensenyament per orientar i implicar-se en el disseny i el funcionament del pla.

2.9. Redefinir un sistema de finançament mitjançant beques i ajuts, orientat a cobrir necessitats concretes de l'alumnat, de manera que es garanteixi la participació en totes les activitats i els serveis escolars dels alumnes sense recursos econòmics.

L'objecte i les implicacions serien:

- Dissenyar una política de beques i ajuts més generosa que l'actual, adreçada específicament a l'alumnat sense recursos que no pot assumir les despeses de materials didàctics, llibres de text, sortides, menjador escolar, etc., tot vetllant perquè l'aplicació dels criteris es faci d'una manera objectiva i no discriminatòria, per tal de no provocar recels entre aquells que tenen situacions similars.
- Modificar el caràcter personal de les beques actuals, per garantir que els ajuts siguin destinats als objectius específics enumerats abans.

2.10. Incrementar les accions d'assessorament i formació del professorat sobre educació intercultural, acollida, atenció i seguiment de l'alumnat nouvingut i l'ensenyament de la llengua en totes les etapes educatives.

L'objecte i les implicacions serien:

- Establiment d'acords amb les universitats per tal d'incloure en els plans d'estudis del professorat d'Educació Infantil i Primària una formació específica sobre l'educació intercultural i l'ensenyament de la llengua per a estrangers.
- Establiment de convenis per a la realització del "Practicum" en centres amb un alt percentatge d'alumnat immigrant.
- Activitats de formació permanent per al professorat en exercici.
- Cicles de conferències de sensibilització sobre l'educació intercultural amb professionals de prestigi.
- Millora de la formació del professorat de suport per a l'ensenyament de les llengües.
- Formació de la Inspecció d'Ensenyament, dels professionals dels Programes i Serveis Educatius i dels equips directius dels centres, sobre la mediació, la negociació de les relacions interculturals, l'aprenentatge de la llengua, l'educació intercultural, etc.

2.11. Les Administracions donaran suport a les comunitats educatives per potenciar projectes adreçats a les famílies i afavorir l'educació intercultural i la integració.

L'objecte i les implicacions serien:

- Activitats formatives adreçades a pares i mares.
- Espais de relació no formal entre famílies.
- Activitats de suport a l'aprenentatge de la llengua.
- Activitats de suport a l'aprenentatge de les noves tecnologies.
- Etc.

Barcelona, 19 de febrer del 2003

Bibliografia

AJA, E. i altres: *La immigració estrangera a Espanya. Els reptes educatius*. Fundació "La Caixa". Barcelona, 1999.

CARBONELL, F. (coordinador): *Educació i immigració. Els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social*. Editorial Mediterrània. Barcelona, 2000.

DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT: *Pla d'actuació per a l'alumnat de nacionalitat estrangera de nova incorporació al sistema educatiu 2003-2006* (document en elaboració). Generalitat de Catalunya. Barcelona, 2003.

Immigració i educació. La intervenció de la comunitat educativa

Conclusions de les “XIV Jornades de Consells Escolars de Comunitats Autònomes i de l’Estat”.
Suggeriments i propostes de millora

Introducció

En les darreres dècades, a escala mundial, els moviments migratoris han implicat un nombre cada vegada més elevat de persones i afecten nombrosos països, essent cada vegada menys les zones que queden al marge d'aquests corrents migratoris.

A més del creixement quantitatiu, se n'ha de destacar la varietat, perquè juntament amb titulats universitaris hi ha treballadors qualificats, persones que s'ofereixen per treballar sense cap exigència salarial o laboral i dones que emigren soles, bé sigui d'una manera independent o posant en marxa una cadena migratòria a la qual s'incorporaran després els homes. També hi ha la coexistència d'immigrants establerts i amb estabilitat jurídica i persones en una situació absolutament irregular.

Entre les raons que contribuirien a explicar aquest fenomen i el seu creixement recent hi hauria la injusta distribució de la riquesa entre les distintes zones del món, els conflictes armats, les guerres, la falta de llibertats democràtiques, el creixent procés de mundialització i el desig d'unes condicions de vida millors.

A l'Estat espanyol, la immigració es caracteritza per la diversitat, ja que no existeix un únic patró o model. Quantitativament, la major part correspon a la procedent del Magrib, l'Amèrica del Sud, l'Àsia, l'Amèrica Central i el Carib, l'Àfrica subsahariana, Europa de l'Est i l'Amèrica del Nord.

La immigració implica canvis demogràfics amplis que comporten reptes importants en tot el que refereix al desenvolupament social i cultural del conjunt de l'Estat, com també de cada una de les Comunitats Autònomes. En aquest sentit, és cada vegada més important assumir i orientar un pluralisme cultural que contribueixi a la construcció d'una societat més democràtica i solidària. Per això, qualsevol mesura de millora s'ha de basar en l'objectiu de garantir, d'una banda, una igualtat d'oportunitats universal i, d'una altra, una interculturalitat en què el respecte i el diàleg entre les diverses cultures es realitzi en el marc del que aquí s'entén com a drets humans.

Així, doncs, aquest projecte de convivència s'ha d'encaminar a aconseguir un interculturalisme enriquidor, cohesionador i respectuós amb els valors cívics i culturals que són la base de la nostra democràcia i que constitueixen el nostre compromís social comú, un dels eixos fonamentals del qual ha de ser l'educació per a la solidaritat entre els pobles. Entesa així, l'educació constitueix un instrument indispensable per a progressar cap a la llibertat, la pau i la justícia social, i l'escola esdevé un mitjà al servei de la societat per al desenvolupament de significats i valors. De vegades, l'educació institucional es pot convertir per als immigrants, i especialment per als seus fills, en un mitjà de desarrelament de la cultura pròpia i d'inculcació de la del país d'acollida, per això pertoca a l'Administració i al conjunt de la comunitat educativa la

responsabilitat d'evitar que la integració social i política representi la pèrdua o la renúncia de la cultura originària respectiva.

És evident que incorporar a l'educació aquest caràcter intercultural té conseqüències importants en la mentalitat de totes les persones implicades, l'organització i la metodologia escolars, i el currículum en general, i que no s'aconseguirà sense una col·laboració estreta amb altres institucions socials i departaments de l'Administració. S'ha de destacar que, actuant així, l'escola complirà plenament la seva funció de ser un espai privilegiat d'aprenentatges de tot tipus, de creixement, d'interrelacions amb els altres; un espai que contribuirà a educar en valors com la justícia, la igualtat i la convivència; un espai que permetrà que nens i nenes assumeixin concepcions i actituds que els portin a reconèixer per a totes les persones els mateixos drets que ells tenen.

L'educació ha de recuperar el seu protagonisme en la transmissió de valors que ens portin a construir societats més igualitàries i democràtiques. El dret a l'educació és un dret bàsic i, per tant, la Llei d'Estrangeria haurà de garantir-lo a l'alumnat estranger, prohibir qualsevol discriminació i defensar la igualtat social de tots.

Quant a la Llei de Qualitat, demanem al Ministeri d'Educació, Cultura i Esport que en el seu desenvolupament s'hi considerin la compensació de desigualtats, l'apreciació de l'altre com a font d'enriquiment personal i social i el suport decidit a una veritable integració.

1. Plantejaments previs

1.1. Principis

Les nostres societats han adoptat els valors i els principis dels drets humans com a base de la convivència i l'ordenament legal. A partir d'aquí, tenen la possibilitat i el deure d'afrontar el fenomen de la immigració tot acceptant i promovent adequadament la multiculturalitat. És un fet que en la composició de les nostres societats creix el percentatge de població d'altres cultures, a semblança de les poblacions d'altres països europeus. Com en aquelles, la presència de grups importants de persones d'altres ètnies i cultures s'aprofita en certes ocasions per promoure moviments de rebuig de la diferència i manifestacions racistes i xenòfobes. En aquest aspecte, els centres educatius esdevenen un espai on provar la nostra identificació amb els drets humans i on treballar perquè les noves generacions assumeixin positivament la diversitat i aprenguin a resoldre els conflictes mitjançant la tolerància, el respecte a la persona i els seus drets i el reconeixement de la igualtat de tots els éssers humans.

La importància i la complexitat de l'acceptació i el desenvolupament de la multiculturalitat exigeixen que un conjunt de principis presideixin l'actuació de la societat i dels centres educatius.

Entre els principis generals que han de presidir el compromís a favor d'aquest marc de convivència, hi destaquen:

- *La llibertat i la igualtat de tots els éssers humans.* Constitueix un valor bàsic per a la nostra civilització i educar-hi d'acord és una obligació moral i legal ineludible.
- *L'acceptació de la diversitat.* Comporta el reconeixement previ de la igualtat. L'acceptació de la diversitat s'oposa a la de la desigualtat, que no n'és una conseqüència natural, sinó el resultat dels desequilibris de tot tipus que hi ha en les nostres societats.
- *La interculturalitat.* La diversitat cultural s'ha de valorar com una font d'enriquiment mutu, de progrés per a la societat i de contribució a un projecte comú de convivència.

Entre els principis específics que, ateses les característiques de les actuacions, seria convenient considerar, hi hauria:

- *La normalització en l'atenció.* L'atenció a les necessitats que mostren determinats grups d'immigrants es realitzarà en l'àmbit dels serveis existents per al conjunt de

la població, de manera que s'eviti la creació d'estructures paral·leles. Aquest principi no és contradictori amb l'articulació de serveis específics si fos necessari.

- *La globalitat.* Les accions previstes s'han d'escometre des de totes les àrees d'actuació, tenint-hi present tota la població i amb mesures adreçades a tots els sectors.
- *La participació.* Tots els agents han d'intervenir activament tant en el procés de planificació, com en el de desenvolupament de les actuacions, de manera que aquestes siguin el resultat del consens del conjunt dels grups afectats.
- *La coordinació.* S'han d'establir canals per a la coordinació i la complementarietat de les actuacions que realitzen els diversos agents a fi d'optimitzar els recursos existents, augmentar l'eficàcia de la intervenció i ajustar les respostes a les noves necessitats que vagin sorgint.
- *La individualització.* Això significa precisar i ajustar cada actuació a les peculiaritats i les necessitats específiques de cada zona o comunitat escolar concreta.
- *La implicació i el compromís.* La implicació i el compromís de totes les Administracions i les institucions locals són necessaris en aquestes actuacions, com també dels agents socials, associacions i organitzacions no governamentals.

Per acabar aquest apartat, convé subratllar dos aspectes. En primer lloc, concebre els canvis derivats dels grans fluxos migratoris i la multiculturalitat com un problema que afecta globalment tota la societat i que, per tant, demana una resposta de les mateixes característiques. L'educació –i menys encara l'àmbit escolar– no pot resoldre per si sola la complexa problemàtica associada al fenomen de la immigració i la multiculturalitat. Cal, doncs, la implicació i la coordinació de tots els agents socials significatius. En segon lloc, els responsables de la societat s'han d'esforçar per aconseguir un cert equilibri de població i evitar la formació de bosses de marginació. En aquests casos, la primera acció a emprendre per part dels responsables socials és evitar que es generin problemes o que, si més no, no arribin a proporcions greus.

1.2. Educació intercultural

L'educació ha de considerar la interculturalitat com un element primordial de referència, no com un conjunt d'actuacions o estratègies encaminades a atendre d'una manera específica els membres d'un grup cultural concret. Això comporta un canvi de mentalitat, un reconeixement respectuós i obert a altres cultures i una capacitat per integrar valors aliens.

Per desenvolupar un model d'educació intercultural, cal atendre les reflexions següents:

- ✓ El projecte integrador basat en els principis de l'educació intercultural parteix d'un fet fonamental: l'existència d'una societat democràtica que, independentment de l'existència d'un model cultural bàsic, reconeix i accepta la diversitat cultural a l'interior de la societat pròpia i aspira a cotes superiors d'igualtat social i de pluralisme.
- ✓ La identitat cultural d'un poble és un concepte dinàmic que implica processos continus de canvi.
- ✓ El model cultural bàsic de referència actua com a eix de les noves aportacions i ha de mostrar-se dinàmic en el procés de creació d'espais culturals més amplis; permet, a més, el reconeixement de la identitat pròpia, facilita la identificació i la valoració de les noves aportacions i genera actituds positives de caràcter afectiu, afavorint un sentiment sa de pertinença a una societat plural.
- ✓ L'educació intercultural que proposem com a model de referència té com a objectiu aconseguir una societat integrada, sense exclusions ni conflictes greus, capaç de respectar la diversitat cultural interna. Es tracta de crear, mitjançant l'aplicació de principis educatius, un nou espai de convivència regit per unes normes que neixen de la negociació, la creativitat conjunta i la reflexió crítica.
- ✓ L'educació intercultural implica, per tant, una proposta d'intervenció que no només s'ha de basar en els processos d'ensenyament i aprenentatge, sinó que també ha de prendre com a referència el model social comunitari.
- ✓ Finalment, cal tenir present que l'educació intercultural exigeix una actitud activa i de compromís per part de tothom a fi de:
  - Reconèixer l'existència d'actituds excloents i discriminatòries cap als membres de determinats col·lectius.
  - Adonar-se que aquestes actituds incideixen sobre el manteniment i la reproducció d'estructures socials injustes.
  - Identificar i qüestionar els mecanismes i els processos mitjançant els quals es pretenen explicar i justificar les actituds esmentades i les desigualtats socials.
  - Canviar les actituds generadores de processos d'exclusió social per actituds de reconeixement quotidià de fet i de dret de la igualtat i la dignitat de tots els éssers humans.
- ✓ El model que sustenta l'educació intercultural i el que sustenta l'educació com a dret bàsic per a tots són complementaris i no excloents. Sense oblidar l'exigència essencial de la igualtat, cal considerar la nova situació en què l'alumne es troba i plantejar el model de la "diferència", que no ha de significar un camí cap a la

uniformitat, sinó cap a la interculturalitat. En conseqüència, cal elaborar un model educatiu que tingui en compte les necessitats específiques d'aquest alumnat, en funció de les diferents situacions de partida, per a una inserció adequada en el sistema educatiu i la potenciació de les particularitats pròpies de la seva cultura d'origen.

- ✓ L'educació intercultural ha de fomentar la cohesió i la justícia social i, per tant, sorgeix un nou concepte, l'educació per a la ciutadania, el qual ha de proporcionar les eines per interpretar què succeeix al món, i per comunicar-se i col·laborar amb les persones de diferents cultures en la construcció d'un món més just i solidari.
- ✓ Cal atendre les conclusions i les propostes de millora que sobre educació intercultural es van acordar en les "XI Jornades de Consells Escolars de Comunitats Autònomes i de l'Estat", celebrades a Pamplona al maig del 2000.

2. Polítiques generals i educatives

- ✓ El fenomen de la interculturalitat social i les seves implicacions en l'àmbit escolar està influït fortament per la política d'immigració que hi ha a escala general i pels seus components econòmics i socials. S'imposa, per tant, una acció concertada de les Administracions públiques per abordar el problema perquè, si s'enfoca exclusivament des d'una perspectiva educativa, només se li dóna un tractament parcial.
- ✓ S'han de dissenyar i posar en pràctica polítiques globals d'integració socioeducativa que prevegin, com a mínim:
  - Accions educatives d'integració social.
  - Mesures d'informació i formació dels valors propis de la societat receptora, com també els drets i deures dels immigrants com a ciutadans en el país d'acollida.
  - Actuacions per informar i formar sobre els valors propis de les cultures de procedència.

Així mateix, s'han de dissenyar i posar en pràctica polítiques globals de desenvolupament, entre altres:

- L'assignació del 0,7 del PIB a projectes de cooperació amb els països subdesenvolupats, especialment els de caire educatiu.
- Inversions públiques i privades orientades al desenvolupament local de països generadors d'emigrants.
- Mesures que tendeixen racionalitzar la pressió demogràfica i l'ús del territori.
- Atenció als drets i la situació dels estrangers a l'Estat espanyol per garantir-ne la integració social.

- Accions en contra de les xarxes que propicien i controlen el comerç humà.
- ✓ La immigració representa un enriquiment cultural i econòmic. La realitat demogràfica és molt diversa en el conjunt de l'Estat. Mentre que per a algunes comunitats, caracteritzades per una població envellida i un territori cada vegada més despoblat, l'increment que comporta la immigració és un valor afegit, per a d'altres precisament aquest increment dificulta l'acollida adequada i la integració dels estrangers, per la qual cosa s'ha de racionalitzar la pressió demogràfica i l'ús del territori.

En tot cas, la resposta que s'ha de donar a l'arribada d'immigrants ha de ser favorable, i alhora ha d'adoptar un caràcter integrador amb les mesures previsores corresponents.

- ✓ Des dels col·lectius d'immigrants se'n demana la integració plena a la societat espanyola, preservant la seva autoestima i identitat personal, familiar i cultural, mitjançant el desenvolupament de polítiques educatives que es caracteritzin per visions pluriculturals que apreciïn i valorin les posicions i les arrels originàries.

2.1. Elaboració de plans i programes d'actuació

Cooperació institucional

- ✓ Dissenyar i desenvolupar programes de col·laboració des de les diverses Administracions amb diferents països i amb les Comunitats Autònomes.
- ✓ Donar un suport més intens, per part de les Administracions, a la convocatòria per a la realització de projectes experimentals d'educació intercultural, amb un objectiu d'integració educativa i social de cara a una major inclusió, donant-hi la cobertura necessària.
- ✓ Establir convenis entre l'Administració educativa i les associacions, organitzacions o institucions sense ànim de lucre que treballen amb la població immigrada. La finalitat serà impulsar l'intercanvi d'experiències i de materials que afavoreixin una formació millor –tant en l'aprenentatge de les llengües, com de les vies de participació social–, com també posar a disposició de l'alumnat immigrant les eines bàsiques que li permetin comprendre i analitzar el conjunt de situacions i processos del seu nou entorn cultural.
- ✓ Col·laborar amb les institucions oficials que promouen el desenvolupament i la igualtat de la dona a fi que des de l'educació es progressi cap a una societat igualitària i respectuosa amb els drets de les dones. Aquesta col·laboració pot ser fins i tot més necessària en el cas d'algunes dones immigrades.

Plans i programes d'actuació realitzats des de les Comunitats Autònomes

- ✓ Desenvolupar plans integrals per a la immigració en cada Comunitat Autònoma amb els objectius específics següents:
  - Promoure polítiques globals d'integració dels immigrants garantint-hi una convivència basada en el reconeixement de drets i deures.
  - Establir canals de col·laboració interadministrativa i amb les entitats socials per desenvolupar les mesures proposades.
  - Impulsar canals de cooperació al desenvolupament amb altres països per establir la participació democràtica.
  - Potenciar la participació dels immigrants i dels residents estrangers en la societat.
  - Fomentar actituds positives envers la immigració i de rebuig de tota manifestació de racisme, xenofòbia o discriminació.
  - Afavorir l'accés als serveis generals en igualtat de condicions que per a la resta de la població.

Plans i programes d'actuació realitzats des de les Conselleries d'Educació respectives

- ✓ Elaborar un pla d'actuació per a l'alumnat immigrant per part de cada Comunitat Autònoma que abordi la manera de donar resposta a les necessitats d'aquest col·lectiu, ja que el nombre, la procedència i les necessitats d'aquest alumnat varien molt d'acord amb cada comunitat
- ✓ Sol·licitar als centres de recursos que integrin en la seva programació l'atenció de les tasques següents:
  - Promoure l'elaboració i l'adaptació, des de perspectives interculturals, de materials curriculars per a l'ensenyament de la llengua castellana i les altres llengües oficials de les Comunitats Autònomes, com també per a altres àrees del currículum, sense oblidar els materials específics per a l'educació de les persones adultes immigrades.
  - Incloure, dins els plans anuals de formació, cursos específics, seminaris permanents i grups de treball per donar suport als centres i al professorat en les noves necessitats de formació que sorgeixen.
  - Elaborar estudis sobre els problemes que afecten la població immigrada en el sistema educatiu, tant en la seva dimensió quantitativa com en la qualitativa.
  - Donar suport i assessorar els centres educatius d'Infantil, Primària, Secundària i adults en matèria intercultural.
  - Fomentar l'organització de setmanes interculturals en l'àmbit educatiu.

- Incrementar la col·laboració amb els serveis de suport i mediació intercultural de cada Comunitat Autònoma.
- Establir mecanismes de formació de futurs mediadors interculturals.

Plans i programes d'actuació des de les delegacions o direccions provincials i els centres

- ✓ Promoure programes de desenvolupament específic integrats en el projecte educatiu, en els centres docents sostinguts amb fons públics amb un percentatge alt d'alumnat immigrant. Intensificar les actuacions dels serveis educatius, de la Inspecció d'Ensenyament i dels serveis socials de zona, com també d'altres professionals de l'Administració educativa o altres Administracions complementàries en aquest tema. L'objecte i les implicacions serien, entre altres:
  - Integrar dins el projecte educatiu de centre un programa específic orientat a potenciar els aspectes principals de l'educació multicultural, concretant els objectius i la manera com s'avaluaran.
  - Elaborar, per part de l'Administració educativa, un catàleg orientatiu de mesures de discriminació positiva adreçades a aquests centres, referides entre altres a la dotació de recursos humans i materials.
- ✓ Reforçar la tasca del centre educatiu tot impulsant, dintre d'un marc general d'atenció a la diversitat, plans d'integració social de la població immigrada més desafavorida amb la participació de les diverses Administracions. La proposta de la interculturalitat representa un repte per a totes les institucions socials i per a totes les Administracions públiques. Així, doncs, la tasca del centre educatiu s'ha de veure reforçada per actuacions en l'àmbit sociocomunitari per part d'altres institucions i Administracions.
- ✓ Mesures:
  - Disseny d'estructures de coordinació eficaces entre les diverses Administracions i organitzacions socials amb responsabilitats en el desenvolupament dels plans.
  - Desenvolupament de projectes educatius emmarcats en projectes sociocomunitaris que tinguin com a finalitat el desenvolupament integral de la zona en què s'ubiquen els centres educatius, amb una incidència especial en l'àmbit de la dona immigrada i/o procedent d'altres cultures.
  - Disseny i desenvolupament de programes i intervencions conjuntes amb altres Administracions, institucions públiques i privades i agents socials per fomentar mesures de caràcter assistencial per a les famílies i l'alumnat.
  - Promoció de la participació de les persones procedents d'altres cultures en associacions de pares i mares, associacions de veïns, culturals, etc.

Intervenció des de les Administracions locals

- ✓ Atenent la transcendència que les corporacions locals tenen en el desenvolupament i l'aplicació de polítiques socials adreçades als ciutadans, i als immigrants en aquest cas, cal dotar-les amb els recursos econòmics necessaris i suficients per dur a terme totes les accions de caire social que se'ls demanen. Per això, convé elaborar un pacte local que permeti aprofundir el desenvolupament del nostre sistema democràtic.
- ✓ Promoció de plans integrals sectorials que organitzin l'acció municipal de les diferents delegacions de l'Administració local i d'altres estaments o Administracions sobre el sector de la població immigrada, de manera que es garanteixi l'atenció de tot el que envolta els nens i nenes escolaritzats i les seves famílies: habitatge, treball, ofertes de lleure, inserció comunitària, aprenentatge de la llengua, etc.
- ✓ Creació de taules intersectorials que garanteixin la coordinació de l'acció municipal, dissenyada mitjançant els plans integrals, amb l'acció promoguda per les associacions d'immigrants establertes a la localitat i les associacions que treballen en el territori.
- ✓ Plans locals d'atenció a l'alumnat immigrant escolaritzat que garanteixin i facilitin la inserció dels alumnes als centres: amb el professorat, amb els alumnes i amb les AMPA (carpeta multicultural, informe escolar a les famílies, etc.).
- ✓ Intensificar polítiques concretes de les Administracions central o estatal i autonòmica en una acció coordinada amb les Administracions locals, considerant-hi les directrius de la Unió Europea, ja que el fenomen migratori depassa l'àrea educativa i, per tant, un tractament parcial no en garantiria uns resultats adequats.
- ✓ Impulsar plans d'acció comunitària que desenvolupin accions d'integració social de les persones immigrades adultes. Per això, entre altres mesures, s'han de potenciar acords amb els Ajuntaments.
- ✓ Es valoren positivament els programes de mediació cultural que promouen diversos Ajuntaments d'algunes Comunitats Autònomes, amb el suport d'altres institucions, per acollir els immigrants que acaben d'arribar i resoldre'ls les necessitats immediates de comunicació i d'informació.

2.2. Disseny curricular

- ✓ S'han d'implantar enfocaments curriculars interculturals. Les polítiques d'integració multicultural als centres educatius no es poden confondre amb polítiques d'assimilació de l'alumnat immigrant. És necessària, cada vegada més, la

implantació d'enfocaments curriculars que es caracteritzin per la integració intercultural, de manera que cada estudiant s'hi pugui sentir identificat sense renunciar a les seves visions i als seus orígens. Aquesta nova política explicitada en els programes i plans d'estudi s'ha d'aplicar tant a l'alumnat nacional com al que accedeix al sistema educatiu des d'altres procedències culturals.

- ✓ La diversitat cultural ha de ser assumida dins els continguts curriculars escolars, eliminant-hi del tot els prejudicis ètnics o racials. Els referents culturals comuns entre la cultura del territori d'acollida i la dels col·lectius immigrants s'han d'evidenciar als alumnes. Els centres escolars han d'estar disposats a incorporar elements estètics, artístics i altres referents culturals propis de la cultura dels diversos col·lectius escolaritzats.
- ✓ Atesa la importància que la LOCE atorga a l'educació religiosa, s'han d'establir els currículums corresponents de la resta de religions que professa l'alumnat. El Ministeri d'Educació i Cultura haurà de proveir els recursos humans necessaris per impartir aquesta assignatura.
- ✓ S'ha d'incorporar als currículums de ciències socials i d'altres matèries les aportacions de les diverses cultures en el desenvolupament de la humanitat.

2.3. Normativa

- ✓ És important que les Administracions educatives, en cooperació, estableixin una normativa que reculli aspectes com ara aquests:
  - L'acollida i l'avaluació prèvia de les condicions escolars de l'alumnat immigrant.
  - Les competències dels equips d'acollida o avaluació i de les comissions d'escolarització.
  - Les obligacions que els centres han d'assumir.
  - Els models d'atenció educativa a l'alumnat en edat escolar i, en el seu cas, dels adults.
- ✓ Convé elaborar i trametre instruccions o recomanacions als centres educatius i a la Inspecció, després de l'estudi jurídic adient, que aclareixin els dubtes més freqüents que es puguin produir sobre garantia del dret bàsic d'accés a l'educació, matriculació, trasllats d'expedients, sol·licitud de llibres d'escolaritat, absentisme, criteris de promoció, etc.
- ✓ Cal establir criteris i normes clares que evitin la concentració d'alumnat estranger en determinats centres i impulsar mesures favorables per reduir les ràtios en centres que acullen alumnat immigrant.

- ✓ S'ha de regular el procediment d'homologació i convalidació d'estudis i títols estrangers per tal que es realitzi d'una manera més ràpida que en l'actualitat. Se suggereix actuar amb una certa flexibilitat al moment d'adscriure aquest alumnat a nivells o grups, independentment de la seva edat.
- ✓ Es recomana establir, amb l'acord previ entre les Comunitats Autònomes i el Ministeri, un protocol comú que faciliti l'atenció educativa coordinada dels immigrants perquè la seva mobilitat no comporti una interrupció greu en el procés educatiu.

2.4. Investigacions

- ✓ Amb vista al futur immediat i atesa la complexitat del fenomen immigratori, cal realitzar investigacions que analitzin la situació educativa, les necessitats de l'alumnat immigrant i les noves necessitats que es plantegen als altres alumnes –i al sistema educatiu en general– en funció del fet de la immigració. Els resultats d'aquestes investigacions permetran la seva transferència a la pràctica educativa, l'establiment de directrius de futur en política educativa i l'adopció de mesures multidimensionals per abordar aquesta problemàtica.
- ✓ L'Estat, en cooperació amb les Comunitats Autònomes, hauria d'emprendre un estudi sociològic permanent sobre la situació i les necessitats educatives de l'alumnat immigrant.
- ✓ S'ha de promoure la investigació per part de les universitats, en col·laboració amb els centres educatius, sobre les relacions entre immigració i sistema escolar, de manera que es construeixi un coneixement teòric i pràctic que permeti donar respostes fonamentades a les demandes educatives derivades de la major diversitat ètnica i cultural de l'alumnat: aprenentatge de les llengües, currículums interculturals, estratègies d'ensenyament interculturals, mecanismes de mediació intercultural, etc.
- ✓ Cal fomentar la investigació de l'aprenentatge de les llengües en les Comunitats amb llengua pròpia, com també fer un seguiment i una avaluació de les experiències que es realitzin entorn d'aquest àmbit.

3. Actuacions en matèria d'escolarització

La complexitat del procés d'escolarització fa necessari partir d'una sèrie de consideracions.

L'escolarització, i en general el règim escolar aplicable a la població immigrada, s'ha de dur a terme dins les vies institucionals i organitzatives habitualment establertes a l'escola i aplicar-hi els procediments i les metodologies previstos per a la població escolar autòctona, fins i tot en els casos en què s'hagin de tractar desigualtats significatives de preparació prèvia i de rendiment. S'han d'aprofitar les possibilitats que ofereixen les diverses modalitats d'atenció a la diversitat de l'alumnat per proporcionar reforços puntuals, adaptacions curriculars, agrupaments variables, etc., sempre amb la intenció d'aconseguir la integració completa dels estudiants immigrants a les aules ordinàries.

Els agrupaments específics previstos per als immigrants poden contribuir a fomentar, tant en ells com en els altres, una consciència de diferenciació insalvable, i impossibilitar-ne la necessària integració. S'ha de considerar que una integració escolar deficient fonamentaria una mala integració social.

Les situacions que es plantegen en accedir al sistema educatiu els diversos grups d'immigrants es caracteritzen per l'heterogeneïtat, ja que parteixen des de les necessitats idiomàtiques i culturals d'aquells alumnes d'orígens molt diversos fins a necessitats basades fonamentalment en desfasaments escolars que cal resoldre. Per una altra part, es constata sovint que les dificultats familiars i d'adaptació que suporta aquest alumnat tenen un efecte directe sobre el rendiment i els resultats escolars.

L'acollida i la integració escolar de l'alumnat immigrant recau fonamentalment sobre el centre. Per tant, ha d'elaborar un pla d'acollida i integració que garanteixi el seguiment normalitzat del currículum per part de l'alumnat i la seva autonomia progressiva dins de l'àmbit escolar. Així mateix, ha de detectar les necessitats educatives de l'alumnat i proporcionar-li una resposta adequada i personalitzada. També ha de promoure en tots els alumnes un clima d'acceptació de les diferències i de solidaritat. Per això, s'ha de procurar el contacte amb les famílies. Cal reeixir, igualment, en la implicació dels claustres, perquè si el professorat participa en un projecte d'innovació que atengui la diversitat, és més fàcil abordar el tema.

Les mesures que s'han d'adoptar impliquen, pel cap baix, l'atenció dels aspectes que s'expressen a continuació.

3.1. Informació, divulgació i sensibilització

- ✓ Informar i sensibilitzar les famílies i els diversos grups d'immigrants sobre els recursos educatius de què disposen. Entre les actuacions que es poden dur a terme, n'hi ha les següents:
  - Donar a conèixer a la població immigrada els recursos existents (convocatòries de beques i ajudes a l'estudi, mesures d'atenció compensatòria, etc.), en col·laboració amb les associacions de mares i pares d'alumnes, els Ajuntaments, associacions sense ànim de lucre, agents socials, etc.
  - Elaborar i distribuir fulletons informatius en diferents idiomes, amb informació actualitzada, perquè els immigrants coneguin les possibilitats de cada etapa, nivell i itinerari educatiu.
  - Informar i difondre els mecanismes d'ajuda entre les associacions d'immigrants, les associacions de veïns, els professionals de l'educació i totes aquelles organitzacions i entitats que treballen amb la població immigrada.
  - Adequar els diferents formularis de sol·licitud necessaris per a l'escolarització.
  - Prioritzar les actuacions adreçades a una escolarització eficaç i adequada a l'Educació Preescolar mitjançant les ajudes pertinents.

- ✓ Potenciar la coordinació entre les diverses Conselleries de les Comunitats Autònomes, per afavorir l'acollida a l'immigrant i crear punts d'informació fàcilment accessibles, amb l'objectiu de donar a conèixer les característiques i el funcionament del nostre sistema educatiu, la tipologia de cada sistema educatiu, els drets i les obligacions de la nostra societat i els trets bàsics de la nostra pròpia cultura, com també informació sanitària, laboral, etc.

- ✓ Campanyes de sensibilització entre la població immigrada per a l'escolarització dels infants a l'Educació Preescolar. Atesa la importància de l'atenció educativa en els primers anys, es realitzaran campanyes de sensibilització entre les famílies immigrades perquè sol·licitin l'escolarització des de l'inici de l'Educació Preescolar, sobretot en l'alumnat procedent de famílies desfavorides, i fent-hi una incidència especial en l'escolarització de les nenes, amb l'objectiu de compensar determinades carències i perquè aquest alumnat pugui accedir en igualtat de condicions a l'ensenyament obligatori.

3.2. Comissions d'escolarització i distribució de l'alumnat immigrant

- ✓ Les comissions d'escolarització, respectant el dret dels pares i mares a l'elecció de centre i comptant amb el consens i la participació de les famílies i els centres, haurien de reconduir la demanda existent per evitar la concentració d'alumnes immigrants en determinats centres, o bé en una sola xarxa. Aconseguir la integració escolar, social i cultural de tot l'alumnat ha de ser l'objectiu fonamental de tot el procés.

- ✓ Les comissions d'escolarització s'hauran de mantenir actives durant tot el curs per aconseguir una escolarització equilibrada de l'alumnat immigrant entre tots els centres sostinguts amb fons públics i per garantir el control i el seguiment de l'escolarització, d'acord amb els criteris establerts en les normes creades a aquest efecte, especialment quan es produeixi fora del període ordinari.
- ✓ S'ha d'establir l'obligatorietat d'admissió dels alumnes immigrants que la comissió d'escolarització determini per part de tots els centres sostinguts amb fons públics.
- ✓ Cal establir un nombre mínim i un de màxim d'escolarització per a cada centre, de manera que es reservi un nombre suficient de places per a aquests alumnes en tots els centres (mínim) i que se n'eviti l'acumulació en alguns (màxim). Aquests límits haurien d'expressar-se en percentatges respecte al nombre total d'alumnes del centre.
- ✓ Les comissions d'escolarització haurien d'utilitzar aquests límits amb les cauteles necessàries per respectar, en tot cas, el dret de les famílies a escolaritzar els seus fills en els centres elegits, més propers al seu domicili, etc. En el cas que sigui necessari desplaçar algun alumne per un excés tan important en algun centre que faci perillar l'objectiu bàsic de la integració, caldria preveure mesures incentivadores per a la família que li permetessin l'acceptació de la nova escolarització.
- ✓ La necessitat de distribuir equitativament entre els diversos centres els escolars que, procedents de la immigració, necessiten una atenció especial, i en alguns casos també diferenciada, fa igualment necessari el repartiment corresponent dels mitjans personals, instrumentals i d'instal·lacions. L'ideal és que tots els centres sostinguts amb fons públics tinguin una dotació equivalent, a fi que tots puguin contribuir a la realització d'aquesta tasca important i treballosa, respectant-hi allò que estableix la normativa vigent i incloent-hi les accions específiques que s'han de desenvolupar amb aquest alumnat en el projecte educatiu de centre.
- ✓ Dissenyar i desenvolupar, en col·laboració amb altres Administracions, programes per controlar i eradicar l'absentisme escolar, com també programes específics de suport i seguiment de l'alumnat que, per motius de treball familiar (temporers durant les èpoques de campanya agrícola, o de qualsevol altra situació que ho demani) o per problemes de salut, no pugui assistir regularment al centre. S'ha de coordinar el treball interinstitucional entre l'escola i els diferents serveis socials per atendre els immigrants menors en risc d'abandonament o explotació.
- ✓ Els tutors i tutores són les persones indicades per atendre especialment el control de l'absentisme escolar, sobretot de les nenes, ja que algunes famílies de

determinades cultures tendeixen a enviar al centre educatiu més els nens que no les nenes.

- ✓ Vetllar perquè l'alumnat immigrant matriculat en un centre hi romanguí, com a mínim durant les etapes obligatòries, excepte en aquells casos en què es justifiqui d'una manera motivada.
- ✓ Se suggereix crear equips d'àmbit municipal d'acollida i escolarització d'immigrants i, en general, d'alumnat amb problemes d'integració social. Aquests equips assumirien tot el procés d'escolarització, diagnòstic, informació, recomanació del tipus de centre, etc.

3.3. Plans d'acollida

- ✓ Impulsar i potenciar plans d'acollida, atenció i seguiment en els centres, amb una atenció especial envers els alumnes immigrants que s'hi incorporen al començament o al llarg del curs.

Entre les accions que cal seguir, n'hi hauria les següents:

- Potenciar, dins els plans generals d'acollida que realitzen els centres, mesures específiques per atendre els alumnes immigrants que s'incorporen al centre, especialment els que ho fan al llarg del curs, perquè se situïn més ràpidament en el marc escolar.
  - Enriquir els plans d'acció tutorial per generar respostes a les necessitats del nou alumnat.
  - Informar i orientar les famílies del funcionament de l'escola, del procés educatiu i d'altres elements d'interès.
  - Potenciar i introduir mesures organitzatives i de millora del procés d'integració de l'alumnat immigrant.
  - En el cas dels alumnes que s'incorporen amb una edat propera a la finalització de l'ensenyament obligatori i amb dèficits greus d'escolarització, s'ha d'entendre que l'objectiu ja no és tant la seva integració escolar sinó la social, per això caldrà activar programes específics amb aquesta finalitat que prioritzin l'aprenentatge específic de les llengües i les matèries instrumentals.
  - Implicar i coordinar tots els serveis socials de la zona (d'àmbit municipal, autonòmic o d'iniciativa social) que puguin contribuir a integrar l'alumnat estranger.
- ✓ Es proposa que, per escolaritzar l'alumnat procedent de grups socials o ètnics que inesperadament arriba a una localitat o a un territori i que demana una plaça en un centre, existeixi una avaluació prèvia per detectar-ne les necessitats educatives i que assenyali el tipus d'escolarització que s'ha de realitzar, les condicions, els mitjans que necessita, etc.

3.4. Serveis complementaris: transport i menjador escolar i residències d'estudiants

- ✓ Promoure la igualtat d'oportunitats en l'accés de l'alumnat immigrant als serveis complementaris a través de mesures com les següents:
  - Facilitar i potenciar des de l'Administració educativa els serveis complementaris de menjador, transport i, si escau, residència per afavorir l'accés a l'escolarització obligatòria de l'alumnat immigrant.
  - Estendre l'ús dels menjadors escolars als alumnes que necessitin aquest servei i que cursen Educació Secundària, ja que podrien utilitzar la xarxa existent a Primària en un altre torn, amb efectes beneficiosos d'acord amb la valoració dels centres que acullen immigrants.
  - Facilitar l'accés a les places en les residències escolars, o institucions similars, perquè l'alumnat immigrant pugui continuar els seus estudis després de cursar els ensenyaments obligatoris. S'ha de garantir que l'alumnat immigrant pugui continuar els seus estudis. És desitjable que l'alumnat immigrant continuï els seus estudis de batxillerat o formació professional després d'acabar l'ensenyament obligatori perquè estigui capacitada per accedir al món laboral qualificat. Per això, se li han de facilitar, si cal, places en les residències escolars en les mateixes condicions que les establertes amb caràcter general per a tot l'alumnat en la convocatòria pública corresponent.

3.5. Beques i ajudes a l'estudi. Pla de família

- ✓ Crear i desenvolupar un pla de família que permeti atendre les necessitats derivades de l'escolarització, per exemple servei d'aules matinals, menjador escolar, transport escolar i activitats extraescolars. Aquestes accions s'adrecen a tot l'alumnat en funció de les seves necessitats econòmiques.
- ✓ Establir mecanismes amb els Ajuntaments o les Conselleries d'Educació, perquè els alumnes que s'incorporen als centres fora dels terminis previstos per a beques de llibres, menjador o transport hi puguin accedir si les necessiten.

4. Actuacions al centre escolar

L'escola constitueix un dels àmbits fonamentals de l'educació intercultural, junt amb altres d'educació no formal. Això no obstant, cal dotar-la amb la capacitat real per dur a terme aquesta proposta tan complexa, per això l'autonomia esdevé un element indispensable per orientar l'activitat dels centres, ja que permet una relació més flexible amb l'entorn i facilita respostes educatives més adaptades a les seves necessitats específiques, alhora que constitueix una de les condicions bàsiques per aconseguir una gestió eficient de la qualitat educativa.

En el marc d'aquesta cultura escolar autònoma, s'ha d'incentivar la creació i el desenvolupament de projectes específics per atendre les necessitats de l'alumnat, consegüentment cal que l'Administració s'impliqui des del començament en tot el procés de disseny, execució i valoració dels projectes esmentats.

L'ètica intercultural a l'escola és la pròpia d'una societat democràtica i solidària i estableix les bases per a una ciutadania educada en el respecte i el diàleg. S'ha de respectar la cultura de procedència, atès que l'interculturalisme afecta tant la societat receptora com la immigrada. Això implica prendre mesures que afavoreixin un enriquitment recíproc i fer-nos partícips de les cultures d'origen, considerant-hi els aspectes antropològics com la religió, la llengua, els costums, l'alimentació, les relacions socials, etc. Aquesta realitat s'ha de concretar a través dels diferents plantejaments institucionals dels centres: projecte educatiu, projecte curricular, etc.

El centre escolar hauria d'aprofundir el desenvolupament d'un model que propiciés un plantejament global i flexible, capaç d'adaptar els criteris existents a les necessitats prioritàries d'aprenentatge d'aquests col·lectius desafavorits, amb peculiaritats pròpies, integrat en el conjunt d'actuacions de compensació de desigualtats que el centre realitzi.

Un projecte de centre intercultural es concreta en el marc de l'aula. En primer lloc, creant-hi un marc d'aprenentatge que se sustenti en els referents culturals que aporten els alumnes. Només així es pot evitar que l'alumnat generi una juxtaposició de termes i de codis: aquells que s'utilitzen per afrontar els problemes de la vida quotidiana i els que s'utilitzen per resoldre els treballs en l'àmbit escolar.

En segon lloc, i simultàniament, estimulants que els distints referents culturals conflueixin i interactuïn. S'ha de generar un marc de relacions en què la comunicació i la interacció siguin veritables; en què sigui possible l'expressió espontània de la identitat cultural pròpia; en què aquesta expressió es legítimi, es valori i s'analitzi críticament; en què es ponderin els valors ideològics que influeixen sobre la percepció de les cultures; en què, en definitiva, sigui possible construir la identitat cultural pròpia d'una manera enriquidora, adquirint al mateix temps competència per tenir consciència dels esquemes culturals que hi ha a l'entorn.

4.1. Documents de l'autonomia pedagògica i organitzativa del centre

- ✓ Cal introduir als projectes educatius de centre, als projectes curriculars i als reglaments de règim interior declaracions expresses i mesures concretes que contribueixin a fer que el conjunt de la comunitat educativa adopti una actitud favorable a l'educació intercultural.
- ✓ Revisar el projecte educatiu de centre per facilitar l'educació intercultural dels centres, ja que afecta tota la comunitat educativa. Es tracta de reforçar la formació personal i social, racional i emocional dels membres de la comunitat educativa com a base per a una actitud vital constructiva generadora d'una convivència solidària.
- ✓ Revisar el projecte curricular de centre i les programacions, ja que han de reflectir un currículum integrador i recollir l'experiència i les necessitats no només dels alumnes de les diferents cultures, sinó també, i en la mateixa mesura, l'experiència i les necessitats de les alumnes, de manera que inclogui la contribució històrica de les dones tant en la cultura majoritària, com en les esdevingudes minoritàries, al desenvolupament econòmic, social i cultural de la humanitat. Des del projecte curricular es pretén desenvolupar en l'alumnat una competència que possibiliti entendre el món des de les diferents lectures culturals, reflexionar críticament sobre la cultura pròpia i la dels altres i generar una actitud i una vivència positives, compromeses i enriquidores de les relacions entre les cultures.
- ✓ Desenvolupar projectes curriculars en què s'abordin aprenentatges significatius i funcionals al voltant dels quatre eixos següents: aprendre a ser i sentir, aprendre a fer, aprendre a aprendre i aprendre a conviure.
- ✓ Potenciar l'educació en valors i els temes transversals més significatius per a la realitat de la zona, com també el desenvolupament de plans específics d'educació per a la salut, educació mediambiental i educació moral i cívica.
- ✓ Reforçar l'avaluació formativa per obtenir la màxima informació sobre aspectes tant quantitatius com qualitatius dels processos d'ensenyament i aprenentatge, de manera que aquesta informació permeti corregir i millorar les estratègies d'intervenció.
- ✓ Valorar en el projecte curricular la importància del pla d'orientació i acció tutorial, ja que és l'instrument que permetrà als equips docents incloure-hi els programes d'acollida i les actuacions específiques per afavorir el procés d'integració de l'alumnat de minories ètniques, com també les mesures que contribueixin a evitar actituds de rebuig, intolerància o discriminació i substituir-les per altres que comportin la interrelació positiva i, com a conseqüència, la interculturalitat.

- ✓ Prevenir els missatges relacionats amb estereotips i prejudicis de gènere que de vegades es poden produir en activitats d'orientació acadèmica i professional. És important, atesa la cultura d'origen de la majoria de les famílies immigrades, potenciar d'una manera especial que les alumnes participin activament tant en les activitats de l'aula, com en les activitats generals del centre, des de la presa de consciència de la igualtat de drets i oportunitats respecte als alumnes.

- ✓ Reforçar els processos d'individualització de l'ensenyament, orientació i acció tutorial de l'alumnat immigrant mitjançant mesures com aquestes:
  - La incorporació preferent de la formació i l'entrenament en habilitats socials, presa de decisions, resolució de conflictes i desenvolupament de l'autoestima i la regulació emocional en els plans d'orientació i acció tutorial.
  - La intervenció preferent dels equips d'orientació i assessorament per a la millora de la individualització del procés educatiu.
  - El disseny i l'establiment d'opcions organitzatives, funcionals i metodològiques que garanteixin l'atenció a la diversitat de situacions existents.
  - La dinamització de les comissions de coordinació pedagògica, els equips de cicle i els equips i departaments d'orientació, com a responsables de dissenyar els plans d'acció tutorial, i adaptar-los a les realitats i necessitats de la comunitat educativa.
  - L'atenció a programes d'orientació professional i inserció laboral en els plans d'orientació i acció tutorial.
  - En el cas que sigui necessari, seria desitjable dissenyar plans d'acció específica que atenguin les necessitats educatives d'aquests alumnes i les seves famílies, facilitant-los els recursos necessaris i augmentant la dedicació horària dels seus efectius.
  - El desenvolupament d'innovacions educatives relacionades amb la tutoria entre iguals, és a dir, que diversos nois i noies realitzin una tutoria participada amb els seus companys, en col·laboració amb els departaments d'orientació i els tutors.
  - El disseny de programes preventius que, partint de la detecció de necessitats, afavoreixin el desenvolupament de les capacitats, habilitats i competències implicades en el procés d'aprenentatge.
  - El desenvolupament de programes de prevenció del maltractament infantil i entre iguals, en col·laboració amb els equips territorials d'atenció al menor i a la família.

- ✓ Adequar el reglament de règim intern a determinats valors per tal que esdevingui el denominador comú de totes les cultures existents al centre. El reglament d'organització i funcionament és l'instrument que recull mesures concretes per a la consecució del clima de convivència idoni que garanteix el respecte a les minories, i que evita, a més, missatges que poguessin induir els alumnes a adaptar-se als estereotips de gènere. També s'hi han d'incorporar mesures específiques perquè en les publicacions escolars i material didàctic, en els taulers d'anuncis i en els

cartells, s'hi reflecteixin d'una manera equilibrada, tant en els textos com en les imatges, les diferents ètnies, sexes i religions, sense estereotips de gènere i sense prejudicis ni discriminació cap a les diferents cultures.

4.2. Activitats extraescolars

- ✓ Fomentar i donar suport als projectes i iniciatives dels centres que promoguin la participació dels alumnes immigrants en les activitats extraescolars, culturals i esportives per afavorir-ne la realització personal i la participació en la vida social del centre, sense que la manca de mitjans econòmics limiti aquesta participació.
- ✓ Incloure activitats extraescolars procedents d'altres cultures i ofertar-les, vetllant perquè s'hi inscrivin alumnes de totes les cultures que hi ha al centre.
- ✓ Facilitar programes d'obertura dels centres per a activitats de tallers sobre interculturalitat, formació de famílies, activitats conjuntes amb associacions d'immigrants, etc.
- ✓ Atesa la importància de les activitats de lleure i temps lliure com a factor d'integració, proposem fomentar-les coordinant les accions esportives i lúdiques d'institucions, Ajuntaments, *cabildos*, diputacions, organitzacions, centres escolares, etc.

4.3. Mesures organitzatives

- ✓ Per a l'atenció adequada de tot l'alumnat del centre s'ha de potenciar el funcionament dels òrgans de coordinació didàctica i el treball en equip del professorat. S'insisteix en la necessitat que s'estableixin aquestes coordinacions d'una manera més sistemàtica en els grups amb alumnat immigrant.
- ✓ Donar a conèixer i fer extensiva l'experiència de les unitats d'acollida que es realitza en algunes Comunitats Autònomes.
- ✓ Donar suport a iniciatives i activitats de reforç educatiu per part de l'Administració educativa per superar el possible desfasament curricular de l'alumnat immigrant, més enllà de l'horari lectiu, en les matèries i els continguts que en permetin la integració total a l'aula.
- ✓ Realitzar un reforç intensiu i en espais complementaris per a l'alumnat d'incorporació tardana a fi de garantir un aprenentatge de les llengües i de les matèries instrumentals bàsiques i per afavorir-ne la inserció a l'aula ordinària.

5. Actuacions relacionades amb l'ensenyament i l'aprenentatge de l'idioma

- ✓ Desenvolupar programes específics d'aprenentatge per a l'alumnat que desconegui la llengua i la cultura espanyoles, com també les de les Comunitats Autònomes respectives, o que presenti carències greus en els coneixements bàsics, amb la finalitat de facilitar la seva integració en el nivell corresponent.
- ✓ Atesa la importància que les llengües tenen com a vehicle d'accés a la cultura i com a element de relació social i d'identificació col·lectiva, s'ha de considerar un objectiu prioritari que en acabar l'escolarització, com estableix la legislació, l'alumnat pugui utilitzar les llengües oficials que existeixen en les Comunitats Autònomes d'acollida. Per aconseguir-ho es promouran reforços per a l'alumnat que mostri majors dificultats.
- ✓ L'aprenentatge de les llengües oficials per part de l'alumnat immigrant s'ha de realitzar mitjançant una metodologia didàctica basada en l'aprenentatge d'idiomes per a estrangers; una metodologia que combini activitats que integren elements culturals, creences i valors de la societat d'origen i de la que acull.
- ✓ Creació d'aules temporals d'adaptació lingüística, diversificant-ne les modalitats: escolarització combinada, simultània, etc. L'objecte és facilitar la incorporació al sistema educatiu als moments inicials, en què una de les dificultats de l'alumnat immigrant per a la seva integració en el sistema educatiu és el desconeixement de les llengües oficials i de les pautes de comportament i interrelació existents en els centres escolars, bastant allunyades en les seves formes d'organització i funcionament dels referents culturals propis d'aquest alumnat.
- ✓ Es valoren positivament els programes d'actuació, com els d'acollida lingüística, que es duen a terme per part de les diferents Administracions autonòmiques, i es recomana intensificar-los, perquè permeten superar com més aviat millor les deficiències en el coneixement dels idiomes i de la cultura pròpia de la comunitat. Aquests programes, encara que poden implicar una atenció especialitzada, adaptacions curriculars o agrupaments flexibles transitoris, no han d'implicar mai la segregació d'aquests col·lectius en relació amb el seu grup normal.
- ✓ Potenciar l'ensenyament de les diverses llengües oficials de l'Estat als immigrants en la modalitat de formació en centres de adults i en les escoles oficials d'idiomes.
- ✓ Establir un servei de mediació lingüística que faciliti a l'alumnat els primers moments de la seva escolarització.

- ✓ Desenvolupar la cultura i la llengua pròpies dels alumnes immigrants. El desenvolupament integral de la personalitat dels alumnes immigrants exigeix que l'escola atengui les peculiaritats culturals i lingüístiques pròpies d'aquest alumnat.
- ✓ Donar suport a programes per a l'aprenentatge i el desenvolupament de la llengua i la cultura maternes. Es realitzaran convenis amb entitats que ofereixin aquests aprenentatges i que puguin desenvolupar-los dins el marc escolar, encara que fora de l'horari lectiu.
- ✓ Elaborar materials didàctics per a l'ensenyament de la llengua materna de l'alumnat immigrant.

6. Participació de la comunitat educativa

Cal afavorir un clima social de convivència, respecte i tolerància, especialment a les zones que acullen immigrants, fomentant que els centres educatius siguin un nucli de trobada i difusió dels valors democràtics, no només en la comunitat educativa sinó també en el barri.

La integració de tota la població en els àmbits escolar i extraescolar s'ha de basar en el dret de tots a viure en una societat que no es fragmenti en immigrants i autòctons; en una societat formada per ciutadans i ciutadanes amb els mateixos drets, de manera que la diversitat d'orígens i característiques socials i culturals sigui reconeguda com un element comú de tota la població.

Es considera necessari donar suport als centres perquè endeguin processos de reflexió i contrast sobre la perspectiva intercultural que impliquin tots els sectors de la comunitat educativa i el barri en què el centre es troba. Els centres educatius són un lloc idoni per analitzar d'una manera objectiva i responsable els fenòmens migratoris i potenciar l'empatia social i cultural cap als altres des de la creença que tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets.

- ✓ Algunes mesures que es poden adoptar per dinamitzar la participació de tota la comunitat educativa són les següents:
  - Establir plans d'acollida als centres a fi d'incorporar les famílies a les tasques educatives i a la vida associativa del centre com a factors decisius per aconseguir una integració real de l'alumnat estranger. Reforçar l'acció tutorial com a agent essencial de relació entre les famílies i el centre educatiu.
  - Facilitar i promoure la participació de les associacions de pares i mares d'alumnes en matèria intercultural, com també de la població immigrada en aquestes associacions.

- Donar suport, per part de les diverses Administracions, a les comunitats educatives per potenciar projectes adreçats a les famílies i afavorir l'educació intercultural i la integració.
  - Impulsar activitats de participació intercultural als centres educatius, a les activitats extraescolars i als seus plans d'integració d'espais escolars.
  - Donar suport als programes d'intercanvi cultural en els centres, en els quals participen conjuntament diversos sectors de la comunitat educativa.
  - Impulsar i fomentar la capacitat organitzativa i associativa dels immigrants.
  - Fomentar la participació de l'alumnat immigrant en les associacions d'alumnes. Per facilitar el seu procés d'integració en el centre, és important potenciar que l'alumnat immigrant participi en les organitzacions estudiantils, de manera que se senti informat i assessorat i pugui participar en la vida del centre en condicions d'igualtat.
  - Impulsar la participació de l'alumnat procedent d'altres cultures en programes d'alumnes, com ara intercanvis escolars, escoles viatgeres, aules de natura, etc.
  - Afavorir la participació d'aquests alumnes en les activitats extraescolars i formatives complementàries del centre, procurant que s'ajustin a les seves necessitats i els seus interessos.
  - Impulsar intercanvis i estades dels membres de la comunitat educativa en els països de procedència de l'alumnat immigrant.
- ✓ Potenciar les comunitats d'aprenentatge per aconseguir la implicació col·lectiva de totes les persones i cultures, amb fites definides, objectius comuns i responsabilitat compartida.
  - ✓ Promoure com a objectiu prioritari la integració d'aquest alumnat al barri mitjançant activitats que facilitin la conscienciació de tot el veïnat. Cal que s'exerceixi i es practiqui el principi de ciutat educadora. En aquest sentit, el funcionament sistemàtic dels consells escolars municipals exerceix un paper molt important respecte a l'atenció educativa d'aquest alumnat.

6.1. Suport a les famílies

- ✓ Realitzar una informació general sobre el sistema educatiu i un assessorament eficaç a les famílies immigrades.
- ✓ Fomentar la formació de pares i mares de l'alumnat immigrant per aconseguir la seva participació en el centre i millorar la integració educativa i social dels seus fills.

- ✓ Les Administracions donaran suport a les comunitats educatives per potenciar projectes adreçats a les famílies i afavorir l'educació intercultural i la integració. L'objecte i les implicacions serien:
  - activitats formatives adreçades a pares i mares;
  - espais de relació no formal entre famílies;
  - activitats de suport a l'aprenentatge de la llengua;
  - activitats de suport a l'aprenentatge de les noves tecnologies, etc.

- ✓ Promoure la integració social, laboral i cultural de les famílies immigrades mitjançant accions específiques.

7. Formació de la comunitat educativa

7.1. Funció docent

L'atenció a la població escolar immigrada exigeix un esforç especial del professorat que ha de ser reconegut amb una millora de les condicions de treball (recursos, espais, organització, etc.), entre altres mesures. Per això, s'ha de facilitar l'adaptació de l'horari de manera que es puguin atendre aquelles tasques relacionades amb el treball en equip, com ara les reunions de coordinació docent, les tutories, l'elaboració de material curricular, etc.

Seria aconsellable procurar la continuïtat i l'estabilitat dels equips docents implicats en programes específics d'educació intercultural mitjançant els incentius corresponents, com també la dotació dels perfils professionals necessaris.

Més que les grans disposicions normatives i els procediments organitzatius, és considera molt eficaç el tracte directe del professorat amb l'alumnat i el treball diari dintre de l'aula. En tot cas, si això no funciona, o no discorre per les vies adequades, tota la resta pot resultar inoperant. Per tant, és urgent prioritzar la formació personal i psicopedagògica dels docents per establir vincles positius amb els alumnes i per descobrir i assumir els avantatges que representa per a tothom l'educació intercultural com a mitjà eficaç per integrar una població que ens necessita, de la mateixa manera que nosaltres la necessitem. Tot plegat hauria de ser recollit als plans d'estudi de formació del professorat.

7.2. Formació inicial i permanent del professorat

- ✓ La formació en educació intercultural del professorat hauria de constituir un dels eixos bàsics de les ofertes de formació permanent i un element curricular rellevant dels plans d'estudis de les facultats, escoles i instituts encarregats de formar el professorat, com també en els programes del curs de capacitatció pedagògica i el futur títol professional d'especialització didàctica.
- ✓ Cal una preparació específica per a l'ensenyament de la llengua en contextos multiculturals, atès que cada vegada serà més urgent formar en les nostres llengües oficials personal procedent de països d'idiomes diferents. La integració escolar i social comença per la competència lingüística.
- ✓ Les peculiaritats (socials, culturals, religioses) de l'alumnat immigrant reclamen una preparació urgent dels educadors en qüestions com ara la immersió lingüística, els plans d'acollida, els gèneres i les diverses cultures, els recursos d'atenció integral, el valor de la diversitat, les pautes d'intervenció en l'escolarització tardana, la llengua a l'escola i la llengua familiar, l'educació per al desenvolupament, etc. Les accions formatives haurien de tenir en compte, com a mínim, aspectes com l'educació intercultural, la didàctica de la llengua castellana i de les altres llengües oficials per a estrangers, metodologies específiques d'atenció a la diversitat, tractament de l'interculturalisme des de la diversitat, metodologies específiques d'atenció a l'alumnat immigrant, etc.
- ✓ És aconsellable impulsar i incrementar les accions d'assessorament i formació permanent del professorat sobre educació intercultural, entre les quals suggerim:
  - Pla de formació específic per a claustres complets dels centres que acullen alumnat immigrant, mitjançant projectes de formació en el centre mateix.
  - Continuar i aprofundir el desenvolupament de línies prioritàries que promoguin l'interculturalisme i les mesures d'atenció a la diversitat mitjançant la concessió d'ajudes a grups de treball, seminaris, etc. per elaborar estudis i crear recursos didàctics adaptats a les característiques de l'alumnat immigrant.
  - Promoure fòrums d'experiències, per mitjà de jornades, congressos, cicles de conferències, trobades, etc., orientats a facilitar el contacte i l'intercanvi d'informació entre tots els professionals de l'ensenyament que atenen l'alumnat immigrant, tant dintre de la mateixa comunitat com fora.
  - Dissenyar un pla de formació específic per a assessors dels centres de formació del professorat i orientadors, amb la finalitat de facilitar assessorament als centres i les famílies.
  - Formar els inspectors i inspectores d'Ensenyament, els professionals dels programes i serveis educatius i els equips directius dels centres sobre la mediació, la negociació de les relacions interculturals, l'aprenentatge de les llengües, l'educació intercultural, etc.

- Crear beques que possibilitin realitzar estudis de postgrau al professorat per conèixer la cultura als països d'origen dels immigrants.

7.3. Formació dels diferents sectors de la comunitat educativa

- ✓ Realitzar accions de formació i assessorament adreçades al personal no docent dels centres educatius.
- ✓ Fomentar i donar suport a la formació sobre la interculturalitat adreçada a pares i mares.
- ✓ Atendre mitjançant actuacions específiques la formació per a la dona immigrada, considerant-ne la situació i el paper que exerceix en moltes societats.

8. Recursos

8.1. Recursos humans

Les Administracions públiques han de prendre consciència que l'escola intercultural és enriquidora per a tothom, tant a nivell personal com social, però és necessàriament costosa, ja que exigeix unes dotacions i inversions molt superiors a les de l'escola monocultural tradicional. A més, amb l'adequada dotació de recursos instrumentals, els recursos han de ser sobretot humans, perquè es facin efectives les formes d'agrupament flexibles i el tracte individualitzat, com també la participació d'agents representatius de les diverses cultures.

- ✓ Per això, els centres necessiten recursos humans extraordinaris destinats a projectes concrets:
  - Designar un coordinador específic, amb reducció horària, per a aquells projectes de pluralitat cultural que per les seves característiques ho necessitin.
  - Crear serveis o àrees específiques a l'Administració des d'on es coordinin i dinamitzin totes les accions de resposta a les necessitats d'atenció multicultural.
  - Utilitzar les xarxes de centres de formació del professorat per reforçar els equips tècnics existents a les Comunitats Autònomes per als programes d'atenció a la interculturalitat.
  - Potenciar els serveis d'orientació i reforç en aquells centres amb una afluència important d'alumnat immigrat, incrementant-ne els components, especialment

- treballadors i educadors socials per valorar, diagnosticar, intervenir i assumir les noves necessitats pedagògiques o de compensació educativa.
- Preveure en el sistema educatiu les figures del professor de reforç natiu, de traductors i de mediadors interculturals i familiars.
  - Dotar amb personal qualificat per a accions específiques de compensació aquells centres receptors d'un major nombre d'alumnat immigrant o de menors estrangers no acompanyats, a fi de realitzar-ne un seguiment.
  - Formalitzar convenis amb entitats sense ànim de lucre per disposar de mediadors interculturals i socials, amb la professionalització i la formació corresponents.

8.2. Equipament

- ✓ L'atenció educativa i escolar en l'àmbit intercultural exigeix un seguit d'elements materials fonamentals:
  - Aules o espais específics en els centres educatius o en els centres de recursos per atendre l'alumnat i les famílies procedents d'altres societats.
  - Mitjans o tecnologies de la informació i la comunicació en l'àmbit escolar, material audiovisual complementari a l'equipament d'idiomes, làmines, cassetes, etc., com també programes d'aprenentatge o perfeccionament de l'espanyol o les llengües pròpies de la Comunitat.
  - Les dotacions per a llibres o material escolar que les Administracions educatives subministren haurien de donar prioritat als centres que reben un major nombre d'alumnes immigrants, sempre gestionats des del consell escolar del centre.
- ✓ Un proposta possible seria dissenyar un mòdul d'equipament específic destinat a centres que, per percentatge o per nombre significatiu de matrícula, tinguin una realitat multicultural constant o en creixement constatable, per facilitar-los així uns recursos materials disponibles d'una manera estable. El mòdul, que podria ser variable en funció del nombre d'unitats, la naturalesa de cada centre i la proporció d'alumnat que desconeix les llengües oficials, hauria d'incloure:
  - Material per al coneixement i l'aprofundiment de la identitat de la Comunitat Autònoma, dels valors de la societat receptora en els marcs autonòmic, estatal i europeu, adaptats a les diverses llengües i cultures.
  - Material audiovisual complementari a l'equipament d'idiomes (làmines per a l'aprenentatge de vocabulari bàsic, cassetes, gravadores de mà, càmera de vídeo, equip d'edició, etc.).
  - Equip multimèdia (amb programes d'aprenentatge o perfeccionament de l'espanyol i de traducció de textos, enciclopèdies, informació sobre diverses cultures, etc.) i amb connexió a internet.
  - Jocs educatius adaptats a l'aprenentatge d'espanyol per a estrangers.

- Dotació econòmica per adquirir fons bibliotecaris en els idiomes presents en el centre i/o relacionats amb el tema.
- ✓ Convindria dotar preferentment els centres amb alumnat immigrant amb recursos econòmics per adquirir llibres de text, material escolar i material didàctic d'ús general i particular per a l'alumne. S'ha de tenir en compte que el nivell econòmic baix de molts immigrants no els permet adquirir el material escolar bàsic, amb independència que sigui la mateixa escola qui hagi de proveir-los d'aquells recursos complementaris necessaris.

8.3. Elaboració de materials

Per a la comunitat escolar

- ✓ Convé impulsar l'elaboració i la publicació de materials de suport i assessorament per als centres, el professorat, l'alumnat i les famílies:
  - Materials curriculars d'educació intercultural que serveixin de suport i assessorament al professorat que atén alumnat de minories ètniques.
  - Guia de mesures organitzatives i criteris metodològics adreçada als centres receptors d'alumnat immigrant.
  - Cartells, fullets i adhesius per realitzar campanyes que facilitin informació, sensibilització i conscienciació entre la comunitat educativa.
  - Documentació d'experiències realitzades amb èxit en altres països i en les nostres Comunitats. Per exemple, programes i dissenys curriculars específics que serveixin de guia i orientació i projectes d'acció tutorial específica.
  - Instruments per a l'avaluació inicial i formativa dels alumnes immigrants de nova incorporació als centres.
  - Disseny i creació de materials específics per a una atenció inicial intensiva dels alumnes immigrants.
  - Elaboració i edició d'orientacions i recomanacions per als editors de llibres de text sobre el llenguatge i els continguts útils per evitar materials estereotipats, racistes o discriminatoris.
- ✓ Donar suport a una atenció especial d'alguns centres de formació del professorat a l'educació intercultural per crear i difondre materials curriculars específics, elaborats per centres amb alumnes immigrants.

Tecnologies de la informació i la comunicació

- ✓ Igualment, considerem la necessitat de potenciar l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) com a mesura de discriminació positiva i vehicle d'intercanvi, motivació, difusió i enriquiment intercultural. Entre les iniciatives que es poden adoptar, n'hi ha les següents:
  - Construir un espai de comunicació de caràcter interactiu orientat a l'educació intercultural, i particularment a donar suport a l'activitat del professorat.
  - Elaborar i usar el web del centre com a mitjà d'informació i difusió de les actuacions que s'hi realitzen, incloent-hi continguts referits a la cultura pròpia i a altres cultures presents al centre, perquè siguin conegudes pels membres de les diferents comunitats.
  - Establir espais de debat i fòrums per compartir projectes i experiències interculturals.
  - Utilitzar el correu electrònic per a l'intercanvi ràpid d'informació entre membres de diverses comunitats i institucions d'ambdues cultures.
  - Utilitzar fòrums, xats, intercanvis *on line*, teleconferències, etc. per intercanviar experiències sobre les cultures de les diferents comunitats.
  - Fer servir les noves tecnologies de la informació i la comunicació com a instrument obert de consulta i suport per al professorat, les famílies i l'alumnat, a fi d'afavorir que puguin accedir a la informació relativa a continguts interculturals.
  - Dissenyar, adaptar i difondre materials educatius d'autoaprenentatge d'ús individual i d'aula.

9. Actuacions educatives per a la població immigrada adulta

- ✓ Es recomana integrar la població immigrada en la formació bàsica de persones adultes. S'ha d'afavorir el seu accés als serveis educatius, i específicament als centres d'educació de persones adultes, per millorar-ne la integració social i la formació bàsica, amb una atenció especial als pares i mares amb fills i filles escolaritzats a l'educació bàsica, com també els immigrants temporers.
- ✓ S'ha de propugnar el desenvolupament de plans educatius als centres de formació d'adults adreçats a la població immigrada. Es considera necessari afavorir el desenvolupament de programes educatius destinats a l'intercanvi cultural i plans d'animació sociocultural que facilitin un coneixement millor de les diverses cultures. En aquest sentit, se suggereix desenvolupar plans educatius adreçats a millorar la convivència, el coneixement i el respecte de la diversitat cultural.

- ✓ Cal adaptar els ensenyaments d'adults per donar resposta a les necessitats de la població immigrada, tant als ensenyaments formals com als no formals, posant una atenció especial en l'ensenyament a estrangers de la llengua castellana i les altres llengües oficials i els cursos orientats a la qualificació i la inserció laboral, l'alfabetització tecnològica i informàtica i els adreçats especialment a les dones, que sovint tenen més dèficits en la seva formació bàsica.
- ✓ Subvencionar entitats locals i associacions que treballen amb població procedent d'altres cultures per implantar de programes per a l'educació de persones adultes i programes de garantia social en les modalitats d'iniciació professional, formació-treball i tallers professionals, per assegurar la continuïtat en la formació dels joves sense titulació i facilitar-ne la inserció en el món laboral.
- ✓ Des dels centres de formació d'adults, divulgar entre la població immigrada l'existència i les característiques de les associacions de diferents tipus que hi ha a l'entorn i fomentar-ne la participació.
- ✓ Dissenyar cursos provincials d'alfabetització bàsica per a immigrants adults i elaborar i publicar materials de cara a l'obtenció del carnet de conduir.
- ✓ Crear grups de treball (provincials o regionals) per planificar els cursos d'alfabetització i l'elaboració i la publicació de materials.
- ✓ Crear una comissió que conegui, planifiqui i ordeni les activitats d'alfabetització adreçades a la població immigrada que es desenvolupen en cada Comunitat Autònoma.
- ✓ Elaborar uns programes específics d'aprenentatge de les llengües pròpies a la formació d'adults.

10. Altres propostes

- ✓ Des d'aquestes Jornades es formula una declaració expressa que la presència dels immigrants justifica plenament l'increment de la despesa en educació, que ha de superar, com a mínim, el 6% del PIB per donar el suport de caràcter compensatori que exigeix una atenció educativa qualificada a la immigració:
  - potenciació dels serveis de reforç lingüístic;
  - increment del professorat de reforç als centres;
  - increment dels equips d'assessorament.

- ✓ Introduir en aquesta declaració la manifestació expressa que l'intercanvi cultural que propicia la presència d'alumnes immigrants en els centres és fonamentalment enriquidora des del punt de vista educatiu, cultural i social.
- ✓ S'ha de reiterar que en la informació que aporten els professionals dels mitjans de comunicació no es transmetin imatges estereotipades dels immigrants que creïn prejudicis.

11. Avaluació

En cada Comunitat Autònoma es podran establir indicadors per avaluar la consecució d'objectius, el grau d'efectivitat de la intervenció i el compliment de les diferents mesures d'atenció a la diversitat amb les diverses minories ètniques i culturals.

A aquest efecte, es podrà constituir una comissió de seguiment i avaluació, integrada per representants de les distintes Administracions educatives, les organitzacions representatives dels diversos sectors socials, especialment dels sectors de la comunitat educativa, i altres Administracions implicades.

Aquesta comissió ha de garantir tant l'eficàcia com l'eficiència de les propostes de millora plantejades.

Les seves funcions seran:

- traslladar als departaments de l'Administració educativa les propostes que consideri necessàries per al desenvolupament i la millora de les propostes;
- coordinar el seguiment i la valoració del seu desenvolupament;
- informar i assessorar els centres educatius;
- col·laborar en la coordinació de tots els serveis implicats;
- aquelles altres que es considerin oportunes i necessàries.

Així mateix, s'establirà el procediment per avaluar les mesures i les actuacions previstes en aquestes propostes de millora realitzades amb la participació directa dels centres implicats.

Salamanca, 7, 8 i 9 de maig del 2003